

Kirjallisuudentutkijain Seuran vuosikirjoja

Kirjallisuudentutkijain Seura on vajaan puolen vuoden kuluessa kartuttanut vuosikirjojensa sarjaa kahdella uudella osalla. Viime joulun alla ilmestyi sarjan kolmastoista osa »Lauri Stenbäck runoilijana ynnä muita tutkielmia», ja tämän vuoden huhtikuussa valmistui seuraava vain yhden kirjoitelman sisältävä nide, dosentti Magnus Björkenheimin tutkimus Joel Lehtosen Putkinotkosta.

Lauri Stenbäckä koskeva tutkielma on löytynyt käsikirjoituksena professori Aarne Anttilan jäämistöstä. Hänen elinaikanaan tutkielmasta oli julkaistu vain lyhyt katkelma Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran vuosikirjassa. Siinä hän osoitti vääräksi yleisesti tunnetun käsityksen, että Stenbäck olisi uskonnollisen heräämisensä yhteydessä lopullisesti luopunut runoilemisesta. Julkaisemalla nyt täydellisenä tämän

Stenbäckin runoutta kokonaisuudessaan luonnehtivan tutkielman Kirjallisuudentutkijain Seura on löytänyt erittäin onnistuneen tavan kunnioittaa arvossa pidetyn jäsenensä muistoa; lukija voi taas puolestaan olla kiitollinen siitä, ettei tämä selkeä ja johdonmukainen tutkielma jäänyt hänen ulottumattomilleen.

Anttilan tutkielman rakenne on luonteva. Stenbäckin runojen syntyvaiheet ja aihealat esitellään vakuuttavasti, runsaat ja hyvin valitut runonäytteet todistavat puolestaan tulkinnan osuvuudesta. Runoilija osoittautuu harvinaiseksi hahmoksi Suomen kirjallisuudessa. Tuskin kukaan Pohjoismaissa on kirjoittanut ystävyuden ylistykseksi yhtä hehkuvia säkeitä kuin Stenbäck. Uskonto on silti hänen runoutensa varsinainen keskusaihe. Anttila toteaa perustellusti »Sointujen» olevan Suomen kirjallisuuden taiturimaisin uskonnollisten runojen siikermä. Tunteen voimakkuus ja aitous, jotka yhtyvät tähän Stenbäckille ominaiseen loistavaan muodon hallintaan, oikeuttavat nostamaan hänen ainokaisen »Dikter»-kokoelmansa Runebergin ja Topeliuksen lyriikan rinnalle. Stenbäckin tuotannon suppeus ja miehekäs iskevyyt saattavat taas mainitsemaan Kaarlo Kramsun vertauskohtana suomenkielisen runouden piiristä.

Anttilan kirjoituksen lisäksi kolmannessatoista vuosikirjassa on Päivö Oksalan laajahko tutkielma maantieteellisten erisnimien käytöstä antiikin runoudessa, Eino Kauppinen kuvaus suomenkielisten sanomalehtien syntyvaiheista ja kohtaloista viime vuosisadan jälkipuoliskolla sekä Veikko Anttilan tutkielma Simo ja Henrik Achreniuksesta. Sulo Haltsonen on suomentanut Antti Juhana Hippingin laatiman, v. 1820 Pietarissa julkaistun selostuksen siihenastisesta suomalai-

sesta kirjallisuudesta sekä liittänyt mukaan lyhyen esittelyn tekijästä. Vuosikirjan täydentää Einikki Saurin keräämä Aarne Anttilan kirjallisen tuotannon luettelo, joka käsittää jopa lyhyet sanomalehtikirjoituksetkin yli neljänkymmenen vuoden ajalta.

Kirjallisuudentutkijain Seuran vuosikirjojen 14. osan muodostavassa tutkielmassa Joel Lehtosen Putkinotkosta dosentti Magnus Björkenheim selostaa myös kirjailijan tärkeimmät elämänvaiheet ja muun tuotannon pääpiirteissään. Menettely on hyvin aiheellista, koska, kuten kyseisestäkin tutkimuksesta hyvin ilmenee, Putkinotko-romaanin on mitä läheisimmässä yhteydessä niihin molempiin. Luvussa »Putkinotkon todellisuusperusta» Björkenheim esittää kirjan henkilöille vastineet Lehtosen omaisten ja tuttavien joukosta. Tämä luku tulee todennäköisesti tarjoamaan aineksia vastaisellekin Lehtosen luomistyön selittämiselle. Oikeassa tutkija on varmaankin ollut myös tähdentäessään Lehtosen pyrkimystä tulkita yhteiskunnallisia mielipiteitään tämän romaanin avulla. Björkenheim siteeraa toisessa yhteydessä Lehtosen kirjettä Juhani Aholle, jolle hän kertoo tekeillä olevan romaanin kuvaavan »erästä villiä ja metsäläistä puolta poloisen kansamme luonteesta, puolta, jota kaikki eivät ehkä tulleet havainneeksi esim. ennen punakapinaa». Romaanin lopulla ilmenee, että kirjailija pitää syyppäänä vallitseviin epäkohtiin pikemminkin sivistynyttä »rahvaanhannoitsija» Muttista kuin alkukantaista Käkriäistä. — »Putkinotko taiteellisena kuvauksena»-niminen luku Björkenheimin tutkielmassa selostaa lähinnä subjektiivisen ja objektiivisen kuvaustavan vuorottelua teoksessa. Lukija jää kaipaamaan esitystä siitä, miten taiteellinen kokonaisuus on muodostunut eri tahoilta tarjoutuneista ai-

neksista. Björkenheim on ohimennen maininnut kyllä Lehtosen suurtyön täyttävän taiteellisesti ankaratkin vaatimukset, mutta se, mitä tämä tosiasia merkitsee käytännössä, saa vain vähän huomiota osakseen. Voidaan ehkä sanoa, että paras ja olennaisin Lehtosen romaanista, muun muassa sille tunnusomainen huumori, ei pääse oikeassa suhteessa esille Björkenheimin

tutkielmassa. Kysymyksessä ei varsinaisesti olekaan tulkintayritys, joka pyrki selvittämään taideteoksen tärkeimpiä ja ominaisimpia puolia tutkijan saaman kokonaisnäkemysten valossa. Kirjan suurin ansio on, että se tarjoaa runsaasti Putkinotkoa koskevia asiatietoja, jotka jo sinänsä ovat omiaan avaamaan romaanin lukijalle uusia näkökulmia tähän teokseen.

RAUNI PURANEN